

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. II. Prudentia Reipublicæ necessaria, eiusque munus, ac functio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Prudentia Reipublica necessaria, eiusque munus, ac functio.

§. 1. **P**RUDENTIA est habitus agendi cum vera ratione circa illa, quae homini bona sunt, aut mala. Ari. 6. Ethic. cap. 1. at D. Thom. 2. 2. q. 47. vocat rectam rationem agibilem, ἡ δὲ πραΰτης. Clarius est aliorum ex Cicerone definitio. Rerum gerendarum, omittendarumque scientia. Eodem enim recidit illa: Rerum appetendarum, fugiendarumque scientia, aut: Bonarum, & malarum, & neutrarum scientia. Prudentia igitur latissime patet, & in omnium virtutum actionibus versatur, omnibus limites certos, modumque quasi inculcata dictatrix praefinit.

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Oculus igitur, cynosura, duxque est omnium virtutum, neque enim temperantia, neque iustitia, neque fortitudo est, nisi quam prudentia moderatur. Oὐκ ἔστιν ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἀνευ προνοίας, non potest bonum esse aliquid proprie sine prudentia, docet Aristot. li. 6. Ethicor. c. 5. Cum enim virtus omnis in medio, in electione, & modo consistat, sine illa rectrice, & dispensatrice non potest medium eligi, nec modus inueniri; sine hoc perpendiculo non nisi ruina exstruitur; magnes ille cursum navigationis ad scopum felicitatis immotum dirigit, facemque praelucet, quae exstincta omnia in tenebris sunt. Hunc igitur diuinæ lucis radium Respublica per tantas tenebras in conuiui oculis persequatur. Vbi enim non est gubernator prudens populus corruet, salus autem, ubi multa consilia. Proverb. 5.

§. 2. Prudentiam perfectam omnibus in rebus primas tenere necesse est, ἀπαραύτιστα δὲ τὸ προνοεῖν καὶ δύνανται, omnia prudentia obtemperant.

Functiones eius sunt, consilio rem exquirere, in eoque recta intelligere, ac seligere, noxia refutare. Quid ex pluribus potissimum sit agendum? & an omnino agendum sit, constituere: expressit hoc ingeniosissimus Poëtarum:

Tibi dextera bello
Vtilis, ingenium est, quod eget moderamine nostro,
Tu vires sine mente geris, mihi cura futuri est,
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Elige Atreides: Tu tantum corpore prodes,
Nos animo; quantoque a te, qui temperat, anteit.
Remigis officium, quanto est dux milite maior,
Tantum ego te supero.

Huius igitur si expers sit Respublica, senatus, princeps; quid aliud esse dicemus, quam Cycloplem exocularum, qui validas vires in ventum effundat? scopulis illidat? & sua tandem mole obruat?

§. 3. Partes prudentiae sunt innumerae, tot nimirum quot virtutum, & rerum faciendarum genera. Solet tamen diuidi in certas species, ordinis & disciplinae gratia. Alia enim in singulis ac priuatis actionibus cernitur, quae latissime patet, omnia enim officia complectitur, quae ad animi compositionem, ornatumque pertinent; alterius munus est, rem familiarem, ac domum administrare, quam vocant Oeconomicam. Quae vero praestantissima est, Politica nominatur, quae paci, & bello, Regno, Aristocratie, Politiae, legibus, praesidet, totque res ac tam magnas, tam dissimiles moderatur, atque in fines suos deducit, quot opus est eum cognoscere, excipere, disponere, qui morosissimum animal, hominem regit. Hominem, cuius natura auida est libertatis, cui adeo molestum est imperium, ut etiam vitia, iusta, & benigne imperantibus, maligne pareat; οἱ ἀρχόντες μισοῦνται: οἱ δὲ ἐλευθέρους δὲ τὸ ἀνδραγαθίον, inquit Thucyd. Schol. Rectores odio sunt, quia libertatis amans est humanum genus.

§. 4. In-

Respublica aliquos in omni virtutum genere habet Heroes.

In omni virtutatio, moderatio, constantia, aequalitas cernitur.

Hypocritis non re modo, sed nomina quoque virtutum corrumpit.

Noctentiora sunt, quae boni specie ledunt.

Virtus constans, & semper est sibi similis, impetibus temporarius.

Historici saepe temeritatem felicem laudant.

nium virtutum comitatu munitum; cum etiam munitissima omnia, aliqua sui parte fragilia sunt; in republica tamen necesse est has virtutes omnes esse; aliorum ferocia consiliis prudentium temperanda: aliorum leuitas grauitate coercenda; voluptates castigandae; ambitio premenda, ita ut nulla virtus sit, quae non moribus, verbisque doceatur. Cum igitur haec in vnum aliquem bona raro conueniant, id agat Respublica ut saltem sparsa habeat. Difficilimum est aliquem praestitum strenuum, & bonum consilio esse. Haud crebro par ingenium castrisque, togeque. Sic igitur ciues suos moderetur legislator, ut alius mentem, alius manum commoderet; & bellicosa dextera consilio prudentis feriat, vitetque hostem, quo sit inuicta.

§. 4. Coniunctio etiam, conspiratioque virtutum in moderatione quadam cernitur, quae in mediocritate consistit. Est in omnibus quadam firmitas, quae eo maior est, quo plures adfunt; quemadmodum illa acies firmissima est, quae & plurimos, & optimos milites habet. Omnes etiam aequalitate aliqua actionum directrice reguntur. Omnes in vna prudentia deuinciuntur: non est enim vlla actio virtutis, nisi quam prudentia dixerit. Impetus est non virtus, quod temere fit, & licet bono euentu factum sit, non tamen bene factum est.

§. 5. De virtutibus igitur politicis instituenda erit oratio, sed de veris: hypocritis enim simulationemque iam libro praecedente repudiam. Nunc etiam hoc moneo; quod verustissimum est, & vltimum erit, nisi fallor ciuitatum malum; vitia virtutum nomini-bus non esse honestanda. Licentiam appellant libertatem, audaciam putant fortitudinem, auaritia frugalitatis, prodigalitas magnificentiae, superbia magnanimitatis nomine, velut inuolucro rudibus animis imponunt. In scholis adolescentuli cum aequales, voce ambigua ceperint, aut contorta argumentatione irreuerent, veluti victores gaudent, & victi dolent. Sed in ciuitate multos non verba, sed res ipsae implicant, atque in fraudem inducunt. Ingeniosior est ad excogitandum simulatio ipsa veritate. Plin. p. neg. Monet & illud Horat.

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt,
Ac faciunt prope plura dolentibus ex animo.

Vitia sub virtutum nomine obrepunt, adulatio amicitiam blanditiis vineit, & amicum saepe pellit adulator, hoc ipso gratus, quo laedit. Temeritas si felix est, ut fortitudo laudatur, Timidum, cautum; ignauium, moderatum, blandi inimici vocant. Saep enim mala honesti speciem obtulerunt.

§. 6. Denique haec ita intelligi cupio, ut virtute opus esse sciant, non impetu. Virtuti inest ordo, decor, constantia, omnium actionum habet inter se concordiam, ipsa diuidit officia, ipsa omnia moderatur. Plurimum obest, quod illi qui historias legunt, subitam agendi cupidinem, quam ἐξουσίαν appellant, mox admirantur, & in virtutis censu locant. Multi aliquid generoso, liberali, temperato animo fecerunt; sed semel, iterumque forte, vno facto tota vita discordat, tales periculissime ad Rempub. adhibentur; nam opinionem habent viri boni, vitia perditorum. Gessit aliquid, quod rectum fuit, aut cui recti inest similitudo, sed casus fuit ille, non morum exercitatio. In ciuitate autem forti, constanti, & quae iudicio, prudentiaque nitatur, virtute opus est.

Virtutes autem in Republica requiro, Prudentiam, Iustitiam, Fortitudinem, Temperantiam, quaeque omnia illa continet, cum vera caritate amicitiam. Quae ut varias in se partes complectuntur, variisque vitiis ex aduerso vrgentur, ita magnam disputandi materiam suppeditant. Sed nunc de prudentia dicamus.

Nulli abest, si sit prudentia.

h. scilicet ἡ δὲ πραΰτης, ἡ δὲ ἀνδρεία, ἡ δὲ σωφροσύνη, ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἡ δὲ μεγαλοψυχία, ἡ δὲ ἐλευθερία, ἡ δὲ ἀνδραγαθία, ἡ δὲ ἀνδρεία, ἡ δὲ σωφροσύνη, ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἡ δὲ μεγαλοψυχία, ἡ δὲ ἐλευθερία, ἡ δὲ ἀνδραγαθία.

Interdum casus implet locum prudentiae, sed non est.

Consilium boni aliquando euentus sinister, sed inter aduersa eius precium manet. Prudentia timer hostis, celeritate amat.

Vis consilij expers mole ruit sua.

Multiplex prudentia, aconomica, & politica.

Etiā cum honesta, & vitia imperantur, molesta sunt, quia libertati aduersa.

Præstantissima virtus multis perficitur.

§. 4. Integram vero prudentiam constituunt octo partes: quarum consideratio omnibus in actionibus magnam vim habet. Memoria, docilitas, ratio, intellectus, solertia, providentia, circumspectio, cautio. Ad consilium enim dandum illa fere concurrunt. Primo sane ad sententiam in Republica dicendam, consiliumque dandum multarum rerum memoriam, viuidamque seu doctrinam, seu experientiam comparatam, eventuum, causarumque recordationem requiro. Qui ea quæ ante ipsum facta sunt, ignorat, semper puer est. Tam multa scripta sunt, tam varia, ut vel truncum instruire possint; verum illa est ingenii humani imbecillitas, ut cum aduersa legunt, & prospera, sibi bene ominentur, & quæ blanda sunt, credant. Memoriam Cæsaris, aut Mithridatis etsi admiror in principe non postulo; rerum tamen insignium, non modo veterum, sed recentium quoque euenta, prudentiæ consideranda duco. Non est quidem memoria prudentiæ nomine digna, eximie tamen prudentes quosdam legimus, qui memoria claruerunt. Mithridates Ponticus viginti & duas gentes, sua quamque lingua alloquebatur, Cyrus suorum militum, L. Scipio populi Romani nomina reddere potuit, Cyneas senatû Romæ, & ordinem equestrem postredie quam Romam venerat, nominatim compellauit. Adrianus, Seneca, Portius Latro, alii excellenti memoria valuerunt, verum illa miracula vix singulis sæculis fuerunt, ea quæ in vsum venire possunt, principi meo propono. Prudens in eo sit, & vtilium rerum cogitatio, cibus cum naturam suam retinet, & indigestus stomacho innatat, oneri est, & valerudinem irritat ac premit, cum in sanguinem iuit, vires ministrat, & venas implet, ita quoque rerum cognitionem non in memoria tantum residere, sed transire in ingenium oportet, consiliorumque firmitatem, ac constantiam salutari succo robore, & fulcire. Nihil magis obest prudentiæ, quam imperitorum inconsulta temeritas, qui vel rerum humanarum nullam partem tenent, vel historiam sine meditatione leuiter attigerunt, quos tamen animaduerti, vel creberrimos in citationibus sese ostentare. Similes eos Caluissio Sabino, & plane geminos iudico, cui in summa memoriæ inopia, incogitantiaque audivissima erat gloria cupido, refert Seneca epist. 27. Caluissius Sabinus memoria nostra fuit diues: & patrimonium habebat libertini, & ingenii. Nunquam vidi hominem beatum indecentius. Huic memoria tam mala erat, ut illi modo nomē Vlyssæ excideret, modo Achyllis, modo Priami: quos tam bene nouerat, quam pedagogos nostros nouimus. Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non reddit, sed imponit, tam perperam tribus, quam ille Troianos, & Achios persalutabat. Nihilominus eruditus volebat videri. Hanc itaque compendiariam viam excogitauit, magna summa emit seruos, vnum qui Homerum teneret, alterum qui Hesiodum: nouem præterea Lyricis singulos assignauit. Magno emissi illum non est quod mireris, non inuenerat: faciendos locauit. Postquam hac familia illi comparata est, cepit conuiuias suos inquietare. Habebat ad pedes hos, a quibus subinde cum peteret versus, quos referret, sepe in medio versu excidebat. Suasit illi Sateilius Quadratus, stultorum diuinitu arrosor, & quod sequitur, arrosor, & quod duobus his adiunctum est, derisor, ut Grammaticos haberet analectas. Cum dixisset Sabinus, centenis milibus sibi constare singulos seruos: Minoris inquit toridem scrinia emisisses. Ille tamen in ea opinione erat, ut putaret se scire, quod quisquam in domo sua sciret. Idem Sateilius illum hortari cepit, ut lucraretur, hominem agrum, pallidum, gracilem. Cum Sabinus respondisset, Et quomodo possum? Vix viuo. Noli, obsecro, inquit, istud dicere, non vides quia multos seruos valentissimos habeam? Caluissio sunt multo illi molestiores, qui varias è locis communibus historias corraferunt, easque sine ordine, sine ratione temporis, sine decore & prudentia recitant.

§. 5. Memoriam non semper, sed frequenter ta-

men comitatur, alterum ad actiones prudentiæ adiumentum, *ἡπιότης* seu docilitas, quam hoc loco ad actiones prudentiæ astringo. Magni est animi, cum ex seipso non habeat omnia, sine verecundia discere, nec modo è libris, quod facilius arrogantia facit, quia sibi sola imperitiæ suæ conscia est; Sed à collegis, in curia, in concilio principis, eorum sententias, etiam iuniorum audire, iudicare; tuam quam dixeris sententiam cum meliore commutare. Hac in parte grauissime delinquant saepe prudentes, dum non, quod est optimum factum, sed quod optimum ipsi censuerunt, pertinaciter vrgent.

§. 6. Præstantior est docilitate, sed rarior, *solertia*, *ἀγνοία*, cum celeris animi motu ratio, modusque expediendæ difficultatis inuenitur. Subita enim, & breui tempore res arduas componit, nomen & auctoritatem parat. Ita rem omnium intricatissimam, cui nec testes, nec alia documenta aderant, felici solertia Salomon diiudicauit, & sine minis, tormentisque arcana litigantium eliciuit, cum enim gladio controuersum infantem diuidi, & cuique partem dari iussisset, mox verus affectus matrem, & crudelitatis alienam ostendit.

§. 7. Quarta pars est ratio seu intelligentia, quæ scilicet habitus est ex cognitis, perspectique alia cognoscendi, diiudicandique facultas. Qui namque plurima cognouit, in vsum ea, cum opus est, discursu, atque agitatione mentis, inque publicum commodum deducat, necesse est. Bellum erat Crotoniatis contra Sibaritas, horum utpote luxu perditissimorum, equi sic erant condocetacti, ut ad certos modos tubæ, saltum ederent, atque ad choreas verterentur: Crotoniatis cum ingenium, disciplinamque eam cognitam haberent, in sua commoda verterunt; harmoniam enim sibariticæ saltationis imitati, equitatum saltantem, turbatumque, (iumenta enim consuetæ cantionis auditu ad vitata ludicra ita impulsæ sunt, ut nec ordines seruati, nec regiacies posset) facile obtinuerunt.

§. 8. Tria præcipue ratio illa spectat, Primo ut prouide, deinde circumspecte, tercio, ut caute agat.

Providentia itaque pars est prudentiæ, quæ futura prospicit, & præsentia ad illa ordinat. Nam cum futura præuidet, ita præsentia disponit, ut facile illa exicipiantur; cum præsentia intuetur, ea quæ euentura sunt, facile coniectat, atque ut vel auertantur mala, vel mollissime cadant, efficit; vel ut bona opportunissima sint, sua cura, & sollicitudine attendit. Nunquā satis laudata est, & vnica in Republica curæ esset debet *ᾠροία*, futurorum antequam fiant providentia. Quamuis enim timida sint, & incertæ providentiæ nostræ, vere tamen monet nos hominum omnium sapientissimus: Callidus videt malum, & abscondit se, parvuli transientes sustinuerunt dispendia. Prouerb. 22. & Astutus videt periculum, & absconditur, simplices per-rumpunt, & damnum accipiunt. Improbi sed prouidi tamen regis dictum fuit: cum Romam venalem diceret, si emptorem inuenisset, ex præsentibus euentum prospiciebat, & iam emptores imminebant. Scipio victa Græcia, & Carthagine interitum Romæ prospiciebat, itaque luxui resistendum iudicabat, sed mores vicere curam, & deliciis suis ruit gentium viatrix, prædæque orbis terrarum ferocissimis barbarorum reliquit. Sic melius de Fabio cunctatore Hannibal hostis, quam Romæ amici, iudicabat. Cum enim tarditatem cuncti in opprobrium eius interpretarentur, solus cum Hannibal timebat, & nubem illam in monte pendentem tempestates aliquando daturam prælagiebat.

In hac rerum præsentium, futurarumque comparatione, dispositioneque circumspecte, & caute iudicandum, agendumque.

Magnos omnes facit discendi studium, & facultas.

Solertia præcipua pars prudentiæ.

Solertia Salomonis.

Intelligentia prudens ex cognitis argumentatrix.

Strategema Crotoniatarum.

Providentia officii.

Prouide ex-cipienda futura, aut transmittenda.

Sapientes multa præuident, de quibus alij ne suspicantur quidem.

*Pleraque
bona cir-
cumstantis
mutantur.*

*Macrinus
dum impar-
malis in-
caute me-
deri cona-
tur, absum-
ptus est.*

*Non irri-
zanda est
malitia, per
se nimis co-
citata.*

*Nequitiam
eludunt
Christiani.*

*Magna
pars vita
cauere ma-
la.*

*Ita studen-
dum com-
modis Reip.
ut incom-
moda auer-
tantur.*

*Principia
prudencia
omnibus
instituta sunt.*

§. 9. Prudentia finem bonum, & ea quæ ad finem ducunt, bona, vel adiaphora proposita habent. Sed parum est illa recte habere, nisi & omnia adiuncta, quæque rem circumstant circumspiciantur, quæ pars prudentiæ circumspectio nominatur. Imperatorum effigies olim honore civili colebantur, officiū videri poterat, sed quia statuis illis diuorum effigies iungebantur, idololatriæ crimen erat legitimi magistratus venerationi connexū, prudentiæ igitur fuit circumspicere, ne dū Imperatorem honorarent, dæmonem colerent. Macrinus ad imperiū euectus, cum disciplinā militarem lapsam agnouisset, eamque crucibus, & inuitatis pœnis sarcire, & restaurare statuisset, finē rectum propositū habuit, sed circumstantiam neglexit; considerare enim debuit, circumstantiā quæ prima erat, nempe inueteratā, roboratamque; castrorum licentiam, quæ nunquam vno impetu, sed particulatim conuelli debet. Magnæ res constantiæ, sed tamen calamitates auxit. Valentinianum Tribunum, postea factum imperatorem, regnante Iuliano aquis Iustitiae ædituius idololatra consperxit, is illi & alapam dedit, & vestis partem cui gutta incidit abscidit, sicque tyrannum ad persecutionem acuit, zelum laudo, circumspeditionem requiro. Magis laudo Christianos Antiochenos, qui cum prudenter ex more Ecclesiæ tum durante, idolothytis abstinerent, eaque lege Iulianus ad eorum contumeliam & inopiam abusus, omnes in foro cibis sacrificiis polluisset, libere cibis vescabantur, & inter vescendum idola irridebant; Tyranni enim malitia, gentiumque opprobria faciebant, ut ingenua libertate magis, quam anxietate Christus coleretur.

§. 10. Magnum etiam momentum habet, in prosequendis bonis, cautio malorum. Multa enim commoda in Republica deferenda sunt, etiā vsu recepta, etiam diu inculcata, ut, quæ consequi solent mala euitentur. Semper quid obstat virtuti considerandum est, ne casu vnico tot labor pereat. Cautionibus plenæ syngraphæ sunt, & contractus, vita nostra pene vacua est. Quot sibi formulis cauent emptores, & auro carius verbum actis inseritur? Respublica tot obnoxia malis negligenter habetur? In consiliū primo vires hostium, & cuncta obstantia mittuntur, Antiochus cum opes, & arma aurea intuetur, victoriā animo antecepit, Hannibal, qui Romanorum militiam nouerat, omnia illa in prædam cellura arbitrat. Raro virtutis illa pars etiam perfectissimos comitatur. Cassius & Brutus dum tyrannide liberare patriā sagunt, non satis perfecta voluntate Antonii, aliorumque; ciuili sanguine gaudentiū, tres crudelissimos, pro vno moderato, tyrannos patriæ imposuerunt.

§. 11. Vltimum quod ad veram prudentiam pertinet, est intellectus, siue vera æstimatio principiorum moraliū, ex qua regulæ, actionesque; prudentiæ deducuntur. Quemadmodum enim omnes scientiæ suæ quædā habent principia, ex quib? ratiocinatione certa, ac vera conclusiones deriuant, ita quoque prudentia certis nititur principiis generalibus, quæ omnes vera iudicant, cū primo intuitu apprehenderint. Sunt illa: Deum colendum, iuste agendū, magistratui obediendum, cæteraque, quæ omnes consensu vera iudicant. Principiis igitur prudentiæ, non ipsa modo virtute carent, quorum animis tanta victoriū infidet caligo, ut ad tam claram lucem trepidant, obcæcenturque. Quod rarissimum est, etiam in pessimis, omnes enim fere etiam dum scelera moluntur, honestos pretextus querunt.

§. 12. Atque hæc generatim de prudentia hunc in modum statuo: quam principi, senatuique commendando, & leges eius generatim trado.

Prima: Nihil parui æstimant in Republica, quod maioris commodi, vel periculi potest esse momen-

tum. *Improuisa leti vis rapuit, rapietque gentes, imo vis contempta. Parthū Romani metuunt, & puer male cinctus peregrina metuentibus dominabitur. Dauidem metuit Isobeth, sed à latronibus occiditur. In Persas Philippus armatur, & à Paulania trucidatur.*

Secunda. Ut more bonorum medicorum morbi causas arte præueniant, quicunque prudenter, non impetu Rempublicam administrant, omnia pericula anteuertant, nutantem columnam fulcire est facile, iacentem erigere, operosum. Itaque semper aliarum rerum publicarum, ut Atheniensis, Corinthiæ, Spartanæ, Tyriæ, Carthaginensis, cadauera, aliarum cicatrices, & insidiosa intueantur, ut sua vulnera caueant.

Tertia. Certo statuendum omnibus Regibus, Rebus publicis, populisque, omnia regna, quæ hæcenus periere, bellis, seditionibusque, imprudentia perisse. Quamuis enim iniquitates accumulata: penam meritam attraxerint, cōsilia tamen omnia corrupta fuerit, ne resisti posset inimicis. Libere omnes historiarum appello, inter tot regnorum commutationes, ciuitatum euersiones, gentium excidia, migrationes, vnam

versam quoque, & nullam inuenio, nec tu lectior inuenies. Imperium occidentale videamus. Imperatores imbelles, & inconsiderati, militiæ duces barbari, Stilico, Arbogastus, Aetius. Quæ enim vmbra imperatorum? Maximus, Auitus, Maiorianus, Seuerus, Anthemius, Olybrius, Glycerius, Nepos, Augustulus? Omnes obnoxii barbaris. Ne vero vlla subsidia adessent, Aetius occiditur, & quidē manu Valentiniani Imperatoris. Eudocia Genetricum Romam aduocat. Theodoricus in Aquitania Sueuos occidit. Ricimer in dominū coniurat, Basiliscus in Africam profectus in gratiā Asparis & Ardaburii Genetrico tradit clausum Imp. Constantinopolitani. Orestes, & Odoacer in vindictam aduocantur: Fuere vero ea tempora, ut omnes quasi ex composito, per iocum imperatores, crearent & occiderent, administratio vero sub prefectorum tyrannide adeo intolerabilis fuit, ut teste Saluiano libr. 4. ex vrbibus suis Romani Imperii incolæ ad barbaros transfugerent, & duram seruitutem miserabili libertati anteponebant.

Quarta. Summa lex prudentiæ est, sibi non fidere, libenter alios audire.

Quinta. Nullam vnquam tanta sapientia Rempublicam esse gubernatam, in qua non multa sapientes, populusque desiderarint: Idque rectores populorum certo sibi persuadeant, magnis se cum subditorum querelis imperare. Multis enim malis, & plerisque cōtraria cupientibus imperant, & ipsi sæpe aberrant.

Sexta. Subditorum contra magistratū nemo queratur, nisi is sit, qui sine domesticorum querela domum administrauerit, sine vicinorum offensione urbem habitauerit, sine agnatorum litigiis hereditatem adierit: Si enim illi in exiguo lacu tantas excitant tempestates, quid mirum est, in vasto oceano, vbi libera est ventis pugna, procellas oriri?

C A P V T III.

Magno esse in errore, qui principes, magistratūque, prudentes, cines imprudentes, stolidos, & ut aiunt, simplices malunt.

§. 1. **N**ULLA est difficilior, quam de prudentia disputatio; Multi enim verentur, ne nimis multi sint prudentes, ne vulgata vilescat sapientia, ipsi sibi solis tantum decus arrogare vellent. Principis sit, inquiunt, sapientia, à quo consiliū deriuatur, sitque; ea paucorum, qui circum principem sunt, vulgi in obediendo, exhaustiendisque; imperiis omne studium infundatur. Nemo doctior, nemo sit principe prudentior. Moscorum illi consuetudinem laudant, apud quos infra magnum ducem sapere omnes oportet, & prudentiæ

Improuisa, & neglecta mala perimunt.

Initia morborum dicta, extrema igne & ferro curantur.

Omnis interitus ciuitatis ob corrupta consilia.

Imperij occidentalis casus multas causas habuit.

Audisse nūquā obui.

Securū facit omnibus placendi despectio.

Nemo de principe queratur, nisi qui sine querela vixit.

Insicenter parēdo imperia eueruntur.